

Сокурєнко В.,
кандидат юридичних наук,
доцент кафедри кримінального права та кримінології
факультету підготовки фахівців для органів досудового розслідування,
Одеський державний університет внутрішніх справ
(м. Одеса, Україна)

Кріцак І. В.,
кандидат юридичних наук, доцент
доцент кафедри кримінального права і кримінології
навчально-наукового інституту №1
Харківський національний університет внутрішніх справ
(м. Харків, Україна)

КОЛАБОРАЦІЙНА ДІЯЛЬНІСТЬ В УКРАЇНІ ТА ВАЖЛИВІСТЬ ЗМІЩЕННЯ АКЦЕНТІВ НА ДУХОВНІ СТОРОНИ ПОВСЯКДЕННОЇ ДІЙСНОСТІ

Актуальність розроблення наукової проблеми. Нами максимально сконцентровано перечитаний навчальний посібник ХНУВС: «Розслідування колабораційної діяльності: кримінально-правові, кримінальні процесуальні та криміналістичні аспекти» (2024) за загальною редакцією В. В. Сокурєнка. Варто сказати, що комплексна наукова праця написана простою, доступною мовою, є легкою та зрозумілою для сприйняття, професійною для прочитання. Весь матеріал поданий чітко, ясно та відображає своєрідну «класику жанру» викладення складних проблем у доказуванні вини особи колабораціоніста, що заслуговує на особливу увагу наукової спільноти.

Слід акцентувати на найбільш основні та важливі аспекти/моменти цього дослідження. За нинішніх умов, ця книга потребує особливої актуалізації у рамках нового, розроблюваного нами напряму – кримінології війни, щоб зменшити тенденції колаборації в Україні. Також, слід сказати, що багато залежатиме від правослухняної поведінки представників органів державної влади, в аспекті зменшення корупційної складової, усіякого відстоювання державницької позиції та патріотизму на усіх можливих рівнях. Важливо, щоб українське суспільство знову мобілізувалося як це було у перші дні російсько-української війни. Неабияка роль у цих процесах належить духовно-ціннісній та молитовній складовій, які приділимо особливу увагу. Можна сказати, що там де завершується сила права – розпочинається молитва. Духовно-сутнісна складова є тією ідеологічною та мотиваційною силою, що здатна об'єднати народ/націю у найскладніших умовах та обставинах життя. Український народ завжди вистоявав навалу внутрішніх і зовнішніх ворогів через молитовну соборність та заклик до неба/Бога про помилування. Ми вистояли монголо-татарське ярмо, польське нашестя, окатоличення/ополячення українського народу. Вистоїмо і нинішню російсько-українську війну і станемо ще сильнішими. Категорично

засуджуємо російську агресію. Глибоко переконані, що український народ стане сильнішим, і витривалішим, однак яка велика ціна вже заплачена і, кінця краю цій війні – не видно. Тому залишається поряд з утриманням державного фронту, щоденно, особливо у нічних молитвах утримувати духовний фронт української держави та кожного зокрема, щоразу піднімаючись на нові щаблі молитовних одкровень та духовної сили й святості, стягаючи безперестанно смирення, будучи воїном христовим до кінця. Український народ неодмінно перемаже, тому що ми сильні й витривалі. Перемога неодмінно за нами.

Водночас, бачимо, що українці втрачають сили, ТЦК продовжує мобілізувати чоловіків на війну. Левова частка чоловічих професій та навантаження лягає на жінок. Бачимо, як водіями громадського транспорту частіше є жінки. Війна перемінила багато. Спостерігаючи за харків'янами, слід сказати, що вони стали у стократ добріші, подібно як ті особистості, які у другій світовій війні пережили блокаду німців чи інші поневолення і, попри всі випробування вижили, дали нам великий приклад доброти й найкращого відношення до ближнього. Велика шана міській владі м. Харкова, коли кожний закуток ретельно прибраний, чистий. Цьому треба повчитися іншим регіонам нашої держави. Можливо й справді за «теорією розбитих вікон» все розпочинається з чистоти, в тому числі й духовної чистоти, коли щодня вигрібаємо зі свого нутра через сльози покаяння багато всього недоброго/нечистого, що накопичилося у нашому серці. Ми неодмінно вже винесли й винесемо найкращі уроки з цієї війни, станемо добрішими й милосерднішими, борцями за волю і незалежність. Справді, як важливо не озлобитися. Найбільше для Бога, – це серце скрушене та смиренне, якого Господь не відкине, не погордує (Пс. 50). У такому покаянному стані будемо й надалі трудитись, возноситимемо свої гарячі молитви до Бога, його небесної канцелярії про помилування, про пом'якшення Божого гніву на милість, про скрушення злобних сердець ворогів наших з відстоюванням державної незалежності та територіальної цілісності української держави кожної миті й кожного часу на своєму місці відведеному Богом.

Особливо трепетно, коли проходиш у м. Харкові, біля метро Університет біля пам'ятника дітям, які загинули внаслідок агресії рф проти України. На монументі написані такі слова: «Маленьким янголам, які так рано зустрілись з людською жорстокістю та, на жаль, ніколи не стануть дорослими...». Вважаємо, що подібні пам'ятники, «алеї янголів» слід встановити у кожному регіоні нашої держави. 2025 рік слід негайно оголосити роком дітей та сім'ї, адже бачимо, як катастрофічними темпами зменшується народжуваність в Україні. Також у м. Харкові за словами багатьох слід заживо встановити пам'ятник комунальникам, які за мізерну зарплату роблять велику роботу. Справді, «теорія розбитих вікон» у м. Харкові, як ніде в силі. Ідеальна чистота спостерігається у самих віддалених закутках міста. Ідеологія та атмосфера, духовна сила і Благодать міста Харкова особлива. Часто видно такі написи: «Харків – найкраще місто», «Зробимо Харків чистішим», «Ми вистоїмо», «Харків – місто науки і вчених». Харків'яни змінилися у набагато кращу сторону. Їм притаманні такі якості як мобільність,

солідаризм, відчуття причетності до чогось великого і незламного. Тому закликаємо усіх небайдужих, час від часу, навіть попри обстріли, все ж приїхати до м. Харкова, щоб насититись особливою енергією та силою м. Харкова і побачити як і чим він живе, мислить, повчитися багато чому у харків'ян. Помітно, що кожне місто дихає особливою атмосферою, відображає дух поколінь. Ближче до фронту відчувається інколи страх перед смертю, а також велика Божа Благодать, адже молитви матерів, рідних і близьких, Церкви Христової постійно возносяться за українських воїнів, за припинення війни та досягнення так довгоочікуваного миру.

Кажуть, для того, щоб побачити красоту цього світу, навколишню прекрасну природу та все оточуюче, на нього повинен поглянути митець або художник, який своїм особливим поглядом приверне увагу багатьох до тієї чи іншої проблеми, акцентує на найосновнішому. Те ж, можемо сказати й за духовно-ціннісну школу ХНУВС, яка багато років активно розвивається та прагне акцентувати на найосновнішому в цьому житті – спасінні людської душі. Неодмінно, такий підхід є добротним стимулом для натхнення наукової спільноти та багатьох найкращих починань. Можна винайти найкращий механізм та конструкт, однак без духовно-культурної, ідеологічної/змащувальної сили він не зможе повноцінно функціонувати. Саме тому, велика увага і значення належить духовно-ціннісній концепції праворозуміння. Такі дослідження принесуть багато хороших результатів та плодів. Ми пишаємося, що у нашому Університеті працюють такі знані науковці як О. М. Литвинов та Ю. В. Орлов, які своєю активною діяльністю та живим словом уособлюють/представляють острів справжньої науки й дослідницької діяльності. Цим самим визначається «бренд» харківської поліцейської та юридичної школи. Подібно, як православного старчества сьогодні важко знайти, їх практично не має, так і справжніх науковців/вчених, подібно тим, як були наші вчителі дедалі менше. Тому можемо з упевненістю сказати, що кафедра кримінального права і кримінології ХНУВС завдяки таким видатним особистостям та вченим має великі прерогативи науки, багатьох стратегій і тактик, дає натхнення, снагу, об'єднує професіоналів. Так, одного разу, коли українська православна делегація прибула на гору Афон до старця, геронди Григорія Дохіарського, на цій зустрічі були сказані прекрасні слова: «Якщо ми заслуговуємо на краще, то навіть поганий з нами стане хорошим, а якщо на гірше, тоді навіть найкращий – стане поганим». Ось такі великі істини закладені у простих словах. Однак, безперечно, багато залежатиме від лідерів, провідників, титанів думки та слова, – осіб, які неустанно працюють та здатні мотивувати, запалювати вогонь у людських серцях, можуть підтримати та допомогти у скрутну хвилину, за що їм особлива вдячність.

Божа благодать, Дух Божий діє всюди, де хоче. І ми ніколи не знаємо, де вона може осінити того, хто працює, старається, не спить, прагне до Істини та справедливості. Історія дала людству багато митців, поетів, художників, мислителів, що здобули загальносвітову славу та обізнаність. Не мало важливим є те, яку ідею та вчення ми закладатимемо в основу тієї чи іншої праці. І лише

порівняння тих чи інших трудів/праць допоможе побачити серед багатьох правд – Істину, яку треба постійно шукати людині. Розум на те і даний, щоб віднаходити раціональне, божественне, істинне. Цим самим удасться прозрівати у майбуття.

Кримінологія повинна дати шляхи виходу із найскрутніших обставин суспільного та особистісного життя. Тому розвиваючи духовно-ціннісну школу у рамках кримінології війни ми, тим самим, відшукуємо альтернативу злу за допомогою добра.

Виклад основного матеріалу. Як слушно зауважує ректор ХНУВС – В. В. Сокурєнко, помилково було б вважати, що явище колабораціоналізму з'явилося після початку повномасштабного вторгнення росії на територію нашої держави. Колабораціонізм, хоча й без спеціальної кримінально-правової заборони (лише на рівні загальнонормативної оцінки діянь як державної зради) існував та наочно себе проявив вже у 2014 р., з моменту першої у новітній історії відкритої атаки росії на суверенітет і територіальну цілісність України. А взагалі це явище у вітчизняних «широтах» існувало стільки часу, скільки українські землі перебувають у сфері політичних інтересів московської, російської агресивно-експансіоністської державності, їх варварсько-хижацьких загарбницьких, не елімінованих під час культурного розвитку, рефлексів [1, с. 5].

Впродовж періоду чинності статті ст. 111-1 КК України, з березня 2022 р. по серпень 2024 р., офіційно зареєстровано понад 9 тис. кримінальних правопорушень означеної категорії. І це при тому, що фактично не доступною правосуддю залишається значна частина осіб, які, перебуваючи на тимчасово окупованій території, здійснюють колабораційну діяльність, поповнюючи сегмент латентності цього виду кримінально протиправної активності. Тож правоохоронні органи, зокрема Національна поліція, зіштовхнулися з особливим викликом – необхідністю протидії вельми специфічному виду політичної злочинності – злочинам сепарації, внутрішньогромадянської ерозії та пласування перед агресором. Постала необхідність у виставленні дієвого функціонального заслону поширенню практик кримінальної колаборації, які сприяють агресорові в реалізації його антигуманних цілей щодо демонтажу української державності. Візуалізується потреба в ефективному застосуванні норм ст. 111-1 КК України, що може спиратись виключно на якісну підготовку фахівців органів досудового розслідування Національної поліції, інших правоохоронних органів, суддівського корпусу [1, с. 6].

Знаний вчений у галузі кримінального права і кримінології Ю. В. Орлов наголошує, що в науці існує чимало дефініцій політики. Заслуговує на увагу перший – традиційний, або предметний підхід, що визначає політику через зміст діяльності держави і людей щодо держави. Його розвиток в політологічній літературі пов'язується зазвичай із виходом у світ трактату Арістотеля «Політика», який і ввів відповідний термін до наукового, філософського дискурсу, сприяв оформленню традиційного його бачення як явища державної влади у всьому її розмаїтті. «Люди за своєю природою, – каже Арістотель, – є політичними тваринами» [2, с. 178]. Отже, й людська діяльність значною мірою

має політичну констеляцію, так чи інакше здебільшого співвідноситься із владарюванням. Проте такий підхід концентрується на зовнішніх проявах, а не на сутності політики, а тому придатний здебільшого для виконання обмеженого кола пізнавальних завдань [3, с. 130].

Аналіз статистичних даних Офісу Генерального прокурора показує, що пік зареєстрованих фактів колабораційної діяльності припадає на 2022 р., коли було обліковано 3 851 факт колабораціонізму (949 кримінальних проступків і 2902 злочини). У 2023 р. обліковано 3207 (709 кримінальних проступків і 2498 злочинів) кримінальних правопорушень, передбачених ст. 111-1 КК України, а в січні – червні поточного року – 1620 (332 кримінальні проступки й 1288 злочинів). Відповідно, питома вага досліджуваної категорії правопорушень у структурі кримінальних правопорушень проти основ національної безпеки України у 2022 р. становила 22,1 %, у 2023 р. – 51,2 %, січні – червні 2024 р. – 47,8 %. Наведене ілюструє, що, попри зменшення кількісних показників зареєстрованих фактів колабораційної діяльності, їх частка в структурі правопорушень проти основ національної безпеки України зросла понад у два рази порівняно з 2022 р. Водночас, кількість кримінальних проваджень про колабораційну діяльність, які були скеровані до суду з обвинувальним актом у 2022 р. становила лише 620, у 2023 р. – 984, а у січні – червні 2024 р. – 288 [4]. Наведені цифри наочно засвідчують, що питома вага кримінальних проваджень, скерованих до суду з обвинувальним актом, коливається в діапазоні від 16,1 % до 30,7 %. Цей показник є досить низьким, що, зокрема, вказує на виникнення труднощів у працівників правоохоронних органів під час виявлення, документування та досудового розслідування колабораційної діяльності через відсутність досвіду розслідування виокремленої категорії кримінальних правопорушень, дієвих криміналістичних рекомендацій з оптимізації вказаної діяльності заради забезпечення ефективності кримінального провадження, а також уніфікованої правозастосовної практики [1, с. 92].

Так, у кримінальному провадженні, яке перебувало на розгляді Київського районного суду м. Полтави, як свідка було допитано продавця магазину про те, що особа в приміщенні магазину «Чудо Маркет» висловлювала проросійську пропаганду. Зокрема, «особа висловила свою позицію, згідно з якою “Україна – не государство”, “прійде російський мір і здесь будет россия”, “Харков російській город”, “язык только російській” і таке інше» [5]. У кримінальному провадженні, що перебувало на апеляційному розгляді в Запорізькому апеляційному суді, обвинувачена зайняла посаду директора «Мирненской общеобразовательной школы № 6 Мелитопольского района Запорожской области» після окупації населеного пункту. На цій посаді особа агітувала колег співпрацювати з росіянами, вводила російські підручники у використання, проводила пропагандистські заходи до днів російських свят. Зокрема, свідки повідомили, що «в учбовому закладі мова викладання російська, вчителі на уроках виправдовують російську агресію. У квітні 2022 року всі українські підручники були вивезені з бібліотеки. Учні розповідали, що залишки художньої літератури обгорілої разом зі стендами з українською символікою вони бачили на

смітниках...». «В початковій школі запровадили 6 годин російської мови. Влаштовують святкування російських свят, які висвітлюють на окупаційних телеграм-каналах...» [6; 1, с. 92]. Викликають занепокоєння щодо тримання під вартою без зв'язку з зовнішнім світом, свавільного затримання, катувань та порушень права на справедливий судовий розгляд («Мені в СБУ сказали: “Якщо ти визнаєш вину [в “колабораціонізмі”], ти отримаєш 6,5 років, ми твоє майно не забираємо, і твого сина не чіпаємо. Тоді ти сядеш лише на 3,5 роки в тюрму. Якщо ти не визнаєш вини, ми заберемо твого сина і твоє майно, а ти отримаєш 10 років. Обирай”»). – Жінка в СІЗО, звинувачена в «колабораціонізмі», син якої призовного віку) [7].

Під час досудового розслідування кримінального правопорушення, передбаченого ч. 1 ст. 111-1 КК України, в межах слідчої (розшукової) дії, як правило, оглядаються вебсторінки, що містяться в соціальних мережах (ТікТок, Однокласники, Facebook, Вконтакте, Telegram), блоги, публічні групи, чати, які містять інформацію про публічні висловлювання колаборантів щодо публічного заперечення здійснення збройної агресії проти України або публічні заклики до підтримки рішень російської федерації [1, с. 129].

Слід зважати, що дані, які містяться в інтернеті у відкритому доступі (на вебсайтах), оглядаються з використанням службового комп'ютера з доступом до інтернету та програмного забезпечення веббраузера. Комп'ютерні дані, що містяться на публічних ресурсах у межах сторінок, груп, пабліків у месенджерах (Telegram, Viber, WhatsApp, Signal, WeChat тощо) можуть бути оглянуті з використанням вебверсії відповідного месенджера засобами програми веббраузера, а за відсутності вебверсії – з використанням програми-клієнта такого месенджера [8, с. 54].

Одним із поширених способів здійснення колабораційної діяльності є розміщення публікацій, відеоматеріалів у соціальних мережах Facebook, Однокласники, YouTube, ТікТок та інших, які є публічно доступними, шляхом поширення їх на своїй сторінці, в яких заперечується збройна агресія Російської Федерації проти України та здійснюються заклики до підтримки рішень та дій держави-агресора в Україні; зйомці відео з публічними закликами до підтримки рішень та дій Російської Федерації та окупованої адміністрації держави-агресора, яке викладається в ТікТок на сторінку акаунту, яке перебуває в публічному доступі; розміщення відеоматеріалів, в яких заперечуються агресивні дії керівництва рф на території України, в мережі «Інтернет» у Telegram-каналі, аудиторія якого нараховує велику кількість підписників; лайки та перепощування публікацій, у яких містяться матеріали, спрямовані на підтримку держави-агресора, публічне заперечення здійснення збройної агресії Російської Федерації проти України та публічні заклики до підтримки рішень та дій держави-агресора; розміщення коментарів, що закликають до підтримки рішень та дій держави-агресора, збройних формувань, окупаційної адміністрації держави-агресора; поширення постів, які спрямовані до невизначеного кола осіб та публічно закликають до підтримки рішень та дій держави-агресора, збройних формувань, окупаційної адміністрації держави-агресора, серед яких

інформаційні пости щодо контактних даних терористичних організацій ДНР, які нібито здійснюють евакуацію осіб з так званих визволених територій України; публічне заперечення здійснення збройної агресії проти України, яке здійснюється в публічному місці (у торговельних центрах, магазинах, подвір'ї будинку, слідчому ізоляторі), а саме висловлення повної підтримки дій агресора та публічні заклики до підтримки рішень та дій держави-агресора [9, с. 13–15].

Висновки, науково-методичні рекомендації:

сучасні виклики та пріоритети у протидії колабораціонізму: суспільний, духовний і правовий аспекти

- розглядаючи навчальний посібник Харківського національного університету внутрішніх справ «Розслідування колабораційної діяльності: кримінально-правові, кримінальні процесуальні та криміналістичні аспекти» (2024) під редакцією В. В. Сокурєнка, варто відзначити, що ця праця є важливою віхою у розвитку української правничої науки. Простота викладу, доступність матеріалу для сприйняття та професійна глибина роблять цей посібник не лише цінним для юристів, але й корисним для всіх, хто прагне краще зрозуміти проблематику боротьби з колабораціонізмом. Автори чітко, логічно та професійно висвітлюють складні аспекти доказування вини осіб у злочинах проти державності, що заслуговує на увагу наукової спільноти та практиків;

- сьогодні, в умовах російсько-української війни, тема боротьби з колабораціонізмом має не лише наукове, а й життєво важливе значення. Посібник, потребує особливої актуалізації для зменшення проявів зради та зміцнення державницьких позицій. Важливу роль у цьому процесі відіграють правозастосовні органи, від яких очікується неухильне дотримання закону, відстоювання інтересів держави, а також формування патріотичних настроїв серед громадян;

- як засвідчила історія, перемоги досягаються не лише зброєю, але й силою єдності, духовності та моральних цінностей. У перші дні війни українське суспільство засвідчило безпрецедентну мобілізацію, яка має продовжуватись і надалі. Духовна складова є тим об'єднавчим і мотивуючим чинником, що допомагає вистояти навіть у найскладніших умовах. Молитва, «хвилина мовчання» як символ національної єдності та заклик до Божої сили, історично завжди були важливим елементом боротьби українців із зовнішніми та внутрішніми ворогами. Український народ вистояв під час монголо-татарського ярма, польського панування та інших спроб позбавити нас нашої ідентичності. Так само ми вистоїмо і нинішню російсько-українську війну, попри її високу ціну. Збереження духовного фронту є не менш важливим завданням, ніж утримання військових позицій.

Харків: місто чистоти, добра і незламності

- сучасні реалії війни змінюють суспільство, трансформуючи ролі та обов'язки людей. В Україні війна змусила жінок узяти на себе багато професійних обов'язків, традиційно закріплених за чоловіками. Вулицями міст громадський транспорт часто керується жіночими руками, а громади тримаються на згуртованості та взаємній підтримці. Проте ці зміни не лише виклики, а й

джерело морального зростання. Українці, як і в минулому під час важких випробувань, показують, що навіть серед руйнувань війни можна залишатись людьми, добрими та милосердними;

- Харків – яскравий приклад цієї трансформації. Місто, яке постраждало від агресії Росії, не лише вистояло, а й засвідчує приклад згуртованості та відповідальності. Особливо вражає чистота міста. Кожен закуток, навіть найбільш віддалений, утримується в ідеальному порядку завдяки комунальникам, які своєю важкою працею доводять, що любов до рідного міста – це щоденна праця. Це можна розглядати як практичну реалізацію «теорії розбитих вікон»: чистота навколишнього середовища сприяє чистоті духовній, адже порядність, відповідальність і взаємоповага починаються з малого;

- особливо хвилюючим місцем у Харкові є пам'ятник дітям, які загинули внаслідок агресії РФ. Напис на монументі: «Маленьким янголам, які так рано зустрілись з людською жорстокістю та, на жаль, ніколи не стануть дорослими...» нагадує про жорстокість війни й водночас спонукає замислитися про важливість життя. Подібні пам'ятники повинні з'явитися в кожному куточку нашої країни як символ пам'яті, жалю і надії. Рік 2025 потрібно оголосити роком дітей і сім'ї, щоб привернути увагу до критичного зниження народжуваності та необхідності підтримки українських родин;

- Харків – це місто науки, історії, культури та неймовірного Духу. Воно тримається завдяки мобільності, солідарності та відчуттю причетності до великої справи. Гасла на вулицях: «Харків – найкраще місто», «Ми вистоїмо», «Зробимо Харків чистішим» – відображають незламний Дух його мешканців. Це місто стало символом стійкості, віри та любові до своєї землі;

- війна навчила нас головного – як важливо не озлобитися. У серці повинні залишатися покаяння і смиренність, невинна боротьба, адже саме вони наближають нас до Бога. Молитви за мир, за захисників, за припинення війни возносяться у кожному храмі, у кожному серці. Ми вистоїмо, збережемо свою ідентичність, ставши добрішими, сильнішими й мудрішими. Харків – це джерело натхнення, і кожен, хто хоч раз відвідає це місто, зрозуміє, як багато можна навчитися у його мешканців: в силі духу, доброті й любові до життя.

- духовно-ціннісний підхід як основа розвитку кримінально-правової та кримінологічної науки й праворозуміння

- світ, у своїй багатогранній красі, потребує проникливого погляду митця чи мислителя, здатного акцентувати на найголовнішому. Так само і духовно-ціннісна школа Харківського національного університету внутрішніх справ (ХНУВС) багато років спрямовує свої зусилля на висвітлення фундаментальних засад буття, ставлячи на перше місце спасіння людської душі. Цей підхід стає потужним рушієм для наукового натхнення, стимулюючи найкращі ідеї та починання;

- якими б досконалыми не були розроблені механізми й концепції, без духовно-культурного фундаменту та ідеологічної складової вони не зможуть повноцінно функціонувати. Саме тому праворозуміння, засноване на духовно-ціннісній концепції, є запорукою глибоких і значущих наукових результатів.

ХНУВС, завдяки видатним науковцям, таким як О. М. Литвинов та Ю. В. Орлов, утверджує себе як острів і пристановище справжньої науки та дослідницької діяльності, формуючи бренд харківської поліцейської та юридичної школи;

- ця школа об'єднує не лише теоретиків, але й практиків, які працюють без права на помилку. Вони мотивують і надихають, забезпечують єдність професійної спільноти. Подібно до того, як духовні наставники минулого запалювали серця своїх учнів, сучасні лідери кримінології та кримінального права є титанами думки, які підтримують і допомагають у найскладніші моменти;

- відповідальність таких лідерів проявляється у прагненні розкрити найкращі сторони людини, надавши їй інструменти для розуміння добра та подолання зла. «Якщо ми заслуговуємо на краще, то навіть поганий із нами стане хорошим». Цей принцип визначає основи духовного зростання суспільства;

- Дух Божий діє там, де є наполеглива праця, пошук справедливості й істини. У різні епохи людство бачило зірок науки, мистецтва й думки, які вели його до духовних, наукових і творчих висот. У сучасній науці важливо не лише відкривати нове, а й закладати в основу праці високі цінності. Лише через порівняння та синтез знань можливо віднайти Істину, яка веде до гармонії. Розум людини дано для пошуку раціонального й божественного, що сприяє прозрінню у майбутнє;

- кримінологія війни покликана стати тією наукою, що допомагає суспільству знайти вихід із найскладніших ситуацій. Розвиваючи духовно-ціннісний підхід, ми створюємо альтернативу злу, засновану на добрі. Це не лише науковий, але й моральний обов'язок сучасної кримінології – формувати шляхи до подолання кризових явищ і зміцнення гуманістичних засад життя;

- лише синтез духовно-ціннісного підходу та інноваційних наукових досягнень у спрямованості вихолощення зла, забезпечить гармонійний розвиток як особистості, так і суспільства загалом. Українська держава має зміцнювати правовий фронт, забезпечувати відповідальність за колабораціонізм, водночас підтримуючи патріотичний дух і моральні цінності. Духовно-сутнісний аспект, молитва, національна єдність та щоденна праця кожного українця – це ключі до перемоги. Наш народ сильний і витривалий, і саме тому перемога буде за нами.

Список використаних джерел:

1. Розслідування колабораційної діяльності: кримінально-правові, кримінальні процесуальні та криміналістичні аспекти : навч. посіб. / [І. В. Клименко, М. С. Цуцкірідзе, Ю. В. Орлов та ін.] ; за заг. ред. В. В. Сокурєнка ; МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ. Харків : Право, 2024. 256 с. С. 5

2. Барнс Дж. Аристотель: дуже коротке введення / пер. з англ. та заг. ред. В. О. Тадеєва. Тернопіль : Навч. книга – Богдан, 2023. 256 с.

3. Орлов Ю. В. Політико-кримінологічна теорія протидії злочинності : монографія. Харків : Діса плюс, 2016. 656 с.

4. Статистика // Офіс Генерального прокурора : сайт. URL: <https://gp.gov.ua/ua/posts/statistika>.

5. Вирок Київського районного суду м. Полтави від 14.02.2024 : справа № 552/6211/22, провадження № 1-кп/552/98/24 // Єдиний державний реєстр судових рішень. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/116972341>.

6. Вирок Запорізького апеляційного суду від 16.05.2024 : справа № 333/3218/23, провадження № 11-кп/807/635/24 // Єдиний державний реєстр судових рішень. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/119362730>.

7. Ситуація з правами людини під час російської окупації території України та її наслідки // Організація Об'єднаних Націй. Україна. 20.03.2024 URL: <https://ukraine.un.org/sites/default/files/2024-04/2024-03-20-ONCHR-Report-Occupation-Aftermath-UKR.pdf>

8. Коваленко А. А. Організація і тактика проведення огляду комп'ютерних даних. *Науковий вісник Херсонського державного університету*. 2023. Вип. С. 53–58. DOI: <https://doi.org/10.32999/ksu2307-8049/2023-4-9>.

9. Актуальні проблеми при розслідуванні кримінальних проступків, пов'язаних з колабораційною діяльністю : метод. рек. / розроб.: Г. Тетерятник, Г. Мудрецька, Г. Резніченко. Одеса : Юридика, 2023. 40 с.